

Förutsättningar för delat digitalt folkbibliotek i Stockholms län

*Delrapport för Regionbibliotek Stockholm
Gemensam plattform för digitala folkbibliotek, december 2014*

Sammanfattning

Delrapporten beskriver resultatet av en utredning om förutsättningarna för samarbete kring en gemensam digital plattform för biblioteken i Stockholms län. Utgångspunkten är projektets huvudrapport med fokus på nationell samverkan, kompletterad med ett länsperspektiv.

Mottagare: Regionbibliotek Stockholm och Stockholms läns landsting

Innehållsförteckning

1. Om rapporten	3
1.1 <i>Projektets uppdrag</i>	3
1.2 <i>Gemensam plattform - innehåll och avgränsningar</i>	3
2. Slutsatser.....	4
2.1 <i>Slutsatser för biblioteken inom Stockholms län</i>	4
2.2 <i>Analys och affärsmodeller för Stockholms län</i>	5
2.3 <i>Alternativ 1 - ett kommunalt och nationellt perspektiv</i>	6
2.4 <i>Alternativ 2 - ett länsperspektiv</i>	8
3. Resultat av intervjuer	11
3.1 <i>Inledning</i>	11
3.2 <i>Nuläge</i>	11
3.3 <i>Önskad målbild</i>	14
3.4 <i>Möjliga risker med en gemensam plattform</i>	18
3.5 <i>Erfarenheter från länssamarbeten i landet</i>	19
3.5 <i>Aktuellt läge för ett nationellt digitalt bibliotek</i>	21
4. Redovisning av projektarbetet	22
4.1 <i>Kontakt</i>	22

1. Om rapporten

Denna rapport är en särredovisning för Stockholms läns landsting inom projektet "Gemensam webbplattform för digitala folkbibliotek". Projektets huvudrapport lämnades i juni 2014 och bifogas som bilaga till denna rapport. Under hösten har huvudrapportens innehåll och slutsatser diskuterats vid ett par av Regionbibliotek Stockholms möten med bibliotekschefer inom länet, samtidigt som fortsatt utredningsarbete utförts med fokus på situationen inom Stockholms län. Denna rapport ger en mer detaljerad bild av utredningsarbetet inom länet samt kommenterar huvudrapportens slutsatser ur ett länsperspektiv.

1.1 Projektets uppdrag

Projektet "Gemensam webbplattform för digitala folkbibliotek" genomförde under första halvåret 2014 en utredning som beställdes av Svensk Biblioteksforening med syfte att undersöka förutsättningarna för, och möjligheterna till att etablera ett samarbete kring en gemensam webbplattform för folkbibliotek. En utgångspunkt var det arbete som bedrivits inom Stockholms stadsbiblioteks digitala bibliotek och frågeställningen vad som skulle krävas ekonomiskt, juridiskt och organisatoriskt för att få till stånd en utökad samverkan kring plattformen. Bakgrunden var att flera bibliotek, både inom och utanför Stockholms län, ställt frågor kring möjligheterna att dela plattform. Därefter tillkom ett uppdrag från Stockholms läns landsting med samma frågeställningar. Projektet inledde därför ett specifikt utredningsarbete inom länet som redovisas i denna rapport. Huvudrapportens slutsatser (Bilaga 1) gäller även för biblioteken inom Stockholms län, men denna rapport beskriver mer i detalj länets förutsättningar och frågeställningar. Avslutningsvis görs också en kort beskrivning om vad som skett i ett nationellt perspektiv efter det att huvudrapporten levererades.

1.2 Gemensam plattform - innehåll och avgränsningar

Det som utredningen definierar som en gemensam plattform att samverka kring kan sammanfattas som fyra olika områden:

- Metodik för ett arbetssätt som baseras på aktuell kunskap om användarna.
- Utveckling och förvaltning av digitala tjänster inklusive teknik och innehållsproduktion.
- Teknisk infrastruktur som stödjer utveckling och integration av nya tjänster och som är skalbar.
- En organisation som håller samman arbetet och som hanterar gemensam finansiering.

De olika delarna av en gemensam plattform beskrivs närmare i huvudrapporten, kapitel 4. Exempel på digitala tjänster är webbplatser, appar och digitala skyltar med olika slags funktioner, exempelvis bläddring på touch-skärmar, som kan användas i och utanför bibliotekslokaler.

Utredningen har avgränsats till att gälla digitala tjänster och har inte utrett organisatoriska frågor som exempelvis gemensamt lånekort eller gemensamma upphandlingar av bibliotekssystem. Det är rimligt att tänka sig att en organisation som inleder med att utveckla och förvalta en gemensam plattform för användarvänliga digitala tjänster på sikt även kan hantera andra samverkansfrågor, men detta kräver ytterligare utredning. En teknisk plattform som måste integrera flera olika bibliotekssystem kommer att bli onödigt komplex och kostnadsdrivande på lång sikt, vilket talar för en gemensam hantering av bibliotekssystem. Utredningens bedömning är dock att befintliga avtalslängder och ställtider för upphandlingar gör att verksamhetssystem som bibliotekssystem inledningsvis inte bör ingå då det skulle försena starten av en gemensam plattform.

2. Slutsatser

Här sammanfattas de slutsatser som beskrivs mer utförligt i huvudrapporten. I dessa slutsatser läggs istället mer utrymme på att beskriva hur de kan tolkas för biblioteken inom Stockholms län och ur ett landstingsperspektiv, med särskilt fokus på användarnytta och finansiering.

2.1 Slutsatser för biblioteken inom Stockholms län

I huvudrapporten (kapitel 2) presenteras fem sammanfattande slutsatser för en nationell samverkan kring det digitala biblioteket. Här redovisas de kortfattat och kompletteras med en diskussion om hur de kan tolkas ur ett Stockholms läns-perspektiv.

Användarnas behov

Slutsats 1:

“Bibliotekets verksamhet måste utvecklas med tydligare utgångspunkt i användarnas behov. Användarna efterfrågar i allt högre grad digitala tjänster och e-böcker både i och utanför bibliotekens lokaler.”

Slutsats 1, Stockholms län:

Slutsatsen gäller i hög grad även för biblioteken i Stockholms län. Det har tydligt framgått i utredningsarbetet att biblioteken i länet i högre grad än idag vill kunna arbeta utifrån aktuell kunskap om användarnas behov och därigenom erbjuda en bättre användarupplevelse i sina digitala tjänster. Detta innefattar att kunna erbjuda tjänster för fler målgrupper än idag, exempelvis barn, personer med funktionshinder eller med andra modersmål än svenska.

Digitala tjänster den mest kritiska framtidsfrågan

Slutsats 2:

“Det digitala biblioteket är redan kärnverksamhet, och inför framtiden den strategiskt viktigaste delen av verksamheten, men omfattar en för liten andel av bibliotekens totala resurser. Därför behövs en ambitionshöjning när det gäller de digitala delarna av verksamheten.”

Slutsats 2, Stockholms län:

I intervjuer med bibliotekschefer i länet framgår det att biblioteken upplever det som svårt att rekrytera och bygga kompetens inom området och svårt att påverka sina leverantörer och utvecklingen av de digitala tjänsterna. Biblioteken lägger genomgående relativt lite resurser på bemanning av sina digitala tjänster.

Samverkan ger kostnadseffektivitet

Slutsats 3:

“Användarnas behov av digitala bibliotekstjänster skiljer sig inte åt över kommungränserna. Biblioteken vinner på att dela sina resurser. Ju fler som deltar desto mer kostnadseffektivt, vilket talar för nationell samverkan.”

Slutsats 3, Stockholms län:

Användarnas behov skiljer sig om möjligt ännu mindre åt inom länet som t.ex. är mer urbant än landet som helhet. Ett länsamarbete kan vara enklare än ett nationellt samarbete sett till storlek och styrning, men har sämre förutsättningar att uppnå samordningsvinster och kräver en större ekonomisk insats inom länet än vad som krävs vid en utbyggd nationell samverkan.

Stockholms stadsbibliotek grunden för organisationen

Slutsats 4:

“Stockholms stadsbiblioteks digitala bibliotek bör återanvändas som grund eftersom det där finns både kompetenser och teknisk infrastruktur att bygga vidare på. SSB bör få ansvaret för att samordna utvecklingen av ett gemensamt digitalt bibliotek.”

Slutsats 4, Stockholms län:

Stockholms stadsbibliotek är relativt sett en ännu större aktör i länet än vad det är nationellt. Stockholms stad är cirka nio gånger större än den näst största kommunen Huddinge sett till invånarantal och bör ha bäst förutsättningar för ett samordningsansvar även vid alternativet länsamverkan.

En tjänst för barn är bästa startpunkten

Slutsats 5:

“Den första manifestationen av ett gemensamt digitalt bibliotek bör vara riktad mot barn, som är bibliotekens mest prioriterade målgrupp. Målsättningen bör vara att det inom 2 år finns en gemensam digital tjänst anpassad för barn, inom 5 år ett nationellt digitalt folkbibliotek med möjlighet till lokal profilering, och att den gemensamma tjänsten efter ett par år blir kostnadseffektivare och bättre än dagens lösningar för alla bibliotek.”

Slutsats 5, Stockholms län:

Slutsatsen gäller även för kommunerna i Stockholms län. Utredningen visar att denna målgrupp är det som alla bibliotekschefer prioriterar men har svårt att på egen hand klara av att hantera digitalt.

Sammanfattning

Även om de fem slutsatserna i huvudrapporten i viss mån är en förenkling när det gäller hela det digitala bibliotekets uppdrag så visar de på en riktning och en prioritering som bör finnas som grund för en eventuell samverkan. Det ligger också i linje med vad intervjuade bibliotekschefer inom Stockholms län har uttryckt och som beskrivs närmare i nästa kapitel. Frågan om en samverkan ska ske i första hand inom Stockholms län eller nationellt handlar i första hand om vilka huvudmän som är beredda att ta ansvar för den framtida utvecklingen och dess finansiering. Nedan diskuteras ett par olika alternativ och deras för- och nackdelar ur ett Stockholms läns-perspektiv.

2.2 Analys och affärsmodeller för Stockholms län

Här beskrivs två övergripande alternativ för hur biblioteken inom Stockholms län kan välja att gå vidare med frågan om teknisk plattform efter utredningen och vad som skiljer dem åt. Eftersom alternativen är övergripande finns det förstås vissa frågeställningar som är aktuella i båda alternativen. Syftet med att presentera dessa två alternativ är att försöka tydliggöra de behov och drivkrafter som kan finnas både inom länet och landstinget som helhet och hos enskilda kommuner och bibliotek. Genom att de olika intressenterna, kommunerna och länet, diskuterar alternativen bör det kunna framstå tydligare för alla berörda vad som är en önskad väg framåt när det gäller det digitala biblioteket. Ett tredje alternativ, helt statlig finansiering, finns i teorin men berörs inte närmare här då rapporten handlar om kommunernas egna möjligheter att agera för sina biblioteks räkning.

En viktig utgångspunkt för båda alternativen är att skilja på vad användarna ser i form av webbsidor och andra kontaktytor och hur samarbetet i praktiken ser ut bakom kulisserna. En webbplats/app/skylt kan, med hjälp av loggor och andra förtydligande element, ha ett enskilt stadsdelsbibliotek, en enskild kommun, en grupp av kommuner, ett län eller ett nationellt samarbete (t.ex. “Biblioteket” utan geografisk anknytning) som avsändare. När det gäller val av gränssnitt, de ytor som användarna ser, bör det snarare lösas under en utvecklingsperiod än innan, och en bakomliggande plattform kan generera många olika typer av gränssnitt. Det är i nuläget mer avgörande att analysera vilka organisatoriska behov som ska styra valet av samverkansformer.

Alternativ 1 - ett kommunalt och nationellt perspektiv

Biblioteken inom Stockholms län vill i första hand kunna erbjuda bättre kvalitet på sina digitala tjänster. Det är upp till varje enskilt bibliotek att ansluta sig till en gemensam organisation. Stockholms läns landsting kan bidra med stimulansmedel och stöd om det finns en önskan om detta men är inte huvudman. Organisationen kan tillåta även bibliotek utanför länet att ingå och bidra till finansieringen. Länsövergripande frågor, som gemensamt lånekort, kommer inte att kunna hanteras av organisationen utan måste hanteras utanför den om de specifikt rör ett län.

Alternativ 2 - ett länsperspektiv

Biblioteken i Stockholms län vill i första hand ha en länsövergripande huvudman som kan styra utvecklingen av det digitala biblioteket men också besluta om och hantera näraliggande frågor som gemensamt lånekort och gemensamma låneprocesser. Alla bibliotek i Stockholms län behöver ingå samtidigt för att organisationen ska vara länsövergripande, men bibliotek utanför länet kan inte ingå och inte bidra till finansieringen.

De två alternativen beskrivs närmare nedan med fokus på huvudmannaskap, drivkrafter, affärsmodell, anslutningsplan och användarnytta.

2.3 Alternativ 1 - ett kommunalt och nationellt perspektiv

Huvudmannaskap

Det här alternativet bygger på att varje enskild kommun kan fatta ett eget beslut om att samverka med andra kommuner om en gemensam plattform för det digitala biblioteket, oavsett var de andra kommunerna ligger i landet. En huvudman som inte är bunden till ett län hanterar finansiering och styrning. Det kan vara ett kommunalt samarbetsorgan, en värdkommun, ett kommunalt bolag eller en myndighet. I huvudrapporten (Bilaga 1) beskrivs tänkbara organisationsformer i kapitel 7.

Drivkrafter

Drivkraften för den enskilda kommunen är i detta alternativ främst en önskan om bättre digitala tjänster för sina kommuninvånare i kombination med att man väljer en folkbiblioteksstyrd utvecklingsorganisation istället för en kommersiell leverantör och att man önskar bli en starkare kravställare. Kommunen prioriterar i detta alternativ inte i första hand att lösa frågor som ett länsgemensamt lånekort eller gemensam styrning av inköp, cirkulation och utlåningsvillkor i länet, och inte heller en länshuvudman och ett läns specifikt forum för det digitala biblioteket.

Affärsmodell utvecklingsprojekt

I huvudrapporten beräknas kostnaden för ett utvecklingsprojekt av ett gemensamt digitalt bibliotek med ett par deltagande kommuner till ca 10-15 miljoner kronor per år under 2-3 års tid. Därefter skulle fler kunna ansluta sig.

Ett krav för att detta alternativ ska gå att genomföra är att *ett tillräckligt stort antal kommuner, eller tillräckligt stora kommuner* ansluter sig så att det finns ekonomiska förutsättningar för att kunna utveckla och förvalta digitala tjänster med hög användarnytta. En extern finansiär, som en statlig myndighet eller EU skulle väsentligt kunna skynda på ett utvecklingsprojekt. Kommunerna behöver däremot ta ett huvudansvar för förvaltningskostnaden, även om den också delvis kan stödjas av externa finansiärer.

För att starta ett gemensamt finansierat utvecklingsprojekt krävs ett beslut från ett par stora kommuner som även tar ett förvaltningsansvar, men därefter ökar kostnadseffektiviteten ju fler som ansluter sig. Med stora kommuner menas exempelvis ett par av storstadskommunerna

Stockholms, Göteborgs och Malmö stad, men det skulle också kunna vara Stockholms och Malmö stad i kombination med ett antal intresserade kommuner i Stockholms län som backas upp av ett ekonomiskt stöd från landstinget för att det finns en önskan om att stimulera utvecklingen. När det finns en grundfinansiering för ett utvecklingsprojekt och en förvaltningsmöjlighet bland de inledande deltagarna kommer en gradvis anslutning av fler bibliotek att på sikt sänka kostnaden för de kommuner som inledde arbetet. Det är dock svårt att i detta alternativ se att ett par mindre kommuner inom Stockholms län kan vara drivande i utvecklingen utan att ha ett kompletterande stöd från länsnivån. Utvecklingsperioden innebär en extra kostnad utöver den driftskostnad man redan har för de bibliotek som tar det inledande steget. En stödfinansiering från Stockholms läns landsting skulle förmodligen ha stor betydelse inte bara för de bibliotek som har starka drivkrafter att vara med tidigt i processen, utan också för anslutningsmöjligheten för övriga kommuner och rent generellt för utvecklingstakt och ambitionsnivå i ett gemensamt digitalt bibliotek där Stockholms stad annars blir den enda stora aktören i regionen.

Affärsmodell förvaltning

En förvaltningsorganisation som kan hantera många (upp till alla kommuner) beräknas enligt huvudrapporten kosta runt 30 miljoner kronor per år, främst beräknat på personalkostnader. (Kapitel 8 i huvudrapporten). Siffrorna är givetvis preliminära och är beroende av många olika faktorer men ger en grund för diskussion om finansieringsbehovet. Om man slår ut förvaltningskostnaden på landets 290 kommuner enligt en solidarisk finansieringsmodell baserad på befolkningens storlek skulle många små kommuner både inom och utanför Stockholms län kunna få ett gemensamt digitalt bibliotek som motsvarar önskemålet om bättre tjänster och större påverkansmöjligheter för en summa som inte överstiger vad man betalar för sitt digitala bibliotek idag. Storstadskommunerna skulle tillsammans stå för en stor del av kostnaden men ändå, genom samverkan med andra, ha en totalt sett större budget att förfoga över än vad de har idag. Ur ett långsiktigt förvaltningsperspektiv är ett alternativ där alla landets kommuner kan delta mer hållbart än ett alternativ som begränsas av länets storlek, vilket beskrivs i nästa alternativ.

Anslutningsplan

Alternativet kräver inte att kommuner inom Stockholms län samordnar sig, utan anslutningen kan hanteras i olika takt beroende på varje kommuns förutsättningar. En nackdel med alternativet, som diskuterats under den föregående rubriken, är dock att små kommuner inte kan ansluta förrän det finns en finansiering som bärs upp av större kommuner i samverkan, eventuellt i kombination med bidrag från andra finansiärer.

Användarnyttta

Eftersom det här alternativet bygger på en önskan om bättre digitala bibliotekstjänster, i kombination med stordriftsfördelar, kommer användarnyttan troligen att vara hög inom det prioriterade området. En gemensam plattform kommer att kunna erbjuda aktuell kunskap om användarnas behov och digitala mönster och utforma tjänster efter detta. Volymen på tjänsterna kommer att förenkla rekryteringar av spetskompetenser inom organisationen. En starkare kravställare (genom mängd och ökad kunskap) kommer att påverka leverantörer av exempelvis metadata, e-boksfiler eller tekniska komponenter.

Inom andra områden kan det här alternativet vara mindre gynnsamt, åtminstone inledningsvis. Eftersom bra digitala tjänster prioriteras och anslutningen sker gradvis efter kommunernas eget önskemål kan vissa tjänster vara svåra att realisera för användarna. Det gäller exempelvis sådana frågor som ett länsamarbete annars skulle hantera, som länsgemensamt lånekort och låneregler, flytande bestånd eller annan cirkulation. Om exempelvis Stockholm, Malmö och två-tre kommuner i Stockholms län är de första deltagarna i en samverkansorganisation kommer inte frågor som bygger på geografisk närhet och länet som beslutande forum att kunna prioriteras, oavsett om de är bra för användarna eller inte. Först i ett scenario där antalet

anslutna kommuner ökat så mycket att de omfattar hela län, eller hela landet, kan den typen av frågor också hanteras.

Det är värt att notera att det som lyfts fram särskilt i rapportens slutsatser; vikten av digitala tjänster, e-medier och nyttan av att samverka kring barn, är frågor som i sig inte är starkt kopplade till geografisk närhet för att uppnå användarnytta. En organisation med bara fyra-fem kommuner spridda över landet kan till exempel komma överens om en gemensam och solidarisk finansieringsmodell (och lånekorts krav) för e-bokslån vilket direkt ökar användarnytan inom e-medieområdet, även om modellen inte kan tillämpas på fysiska boklån. På samma sätt kan gruppen komma överens om villkor för exempelvis en digital barntjänst och om användandet av interaktiva touch-skärmar i biblioteken.

2.4 Alternativ 2 - ett länsperspektiv

Huvudmannaskap

I det här alternativet bör länsnivån också vara huvudmannanivån. Det kan exempelvis vara landstinget, delegerat till Regionbiblioteket eller någon annan konstruktion. I och med att länet tar ett samlat ansvar kommer besluten alla ingående kommuner till godo och det är inte rimligt att någon kommun "står utanför". Det är däremot inte möjligt för en kommun utanför länet att ansluta sig. Om en samverkan ska utökas nationellt i detta alternativ skulle det kunna ske i form av samarbeten mellan olika län som alla är huvudmän för sina underliggande kommuner. Stockholms stadsbibliotek skulle även i detta alternativ kunna vara utförare åt länet som huvudman och därigenom användas som bas för utvecklingen, men styrning och prioritering skulle behöva ske på länsnivå.

Drivkrafter

Viktigast för att en kommun ska vilja ansluta sig till detta alternativ är drivkraften att vara starkare som region än som enskild kommun, men att avgränsa sig från omkringliggande län och kommuner och utnyttja en redan välbekant organisatorisk hemvist i form av län och landsting. Genom att göra denna avgränsning och välja länet som huvudman kan styrningen upplevas som enklare. Fler frågor än enbart digitala tjänster kan hanteras direkt, som exempelvis gemensam upphandling av bibliotekssystem och gemensamt lånekort. Det finns anledning att tro att Stockholms stad inte har samma intresse som andra kommuner inom länet att ansluta sig till detta alternativ på grund av skillnaden i storlek inom länet där Stockholm är så mycket större än övriga kommuner.

Affärsmodell utvecklingsprojekt

Troligen kan länet, inklusive Stockholms stad, finansiera ett tidsbegränsat utvecklingsprojekt av en gemensam plattform, eventuellt med visst statligt eller annat externt stöd. Enbart Stockholms stad lägger cirka 6 miljoner kronor årligen på sitt digitala bibliotek och utöver det extra utvecklingsmedel under vissa år. Tidigare länsarbeten i Sverige har kommit upp i stora summor på kort tid med hjälp av exempelvis EU-bidrag och fonder. Det är däremot förvaltningen som satt käppar i hjulen på länsövergripande satsningar och gradvis urholkat det som projektmedel byggt upp. Det är inte önskvärt att gå in i ett utvecklingsprojekt utan att ha en mycket tydlig bild av förvaltningskostnader och långsiktiga åtaganden.

Värt att notera är att den kostnad på 10-15 miljoner under 2-3 år som utredningen har utgått ifrån gäller ett scenario med ett par inledande kommuner och en gradvis ökad anslutning därefter. Om Stockholms län vill göra en läns-gemensam satsning där alla kommuner får tillgång till plattformen samtidigt ökar kostnaden för utvecklingsprojektet med ett par miljoner.

Affärsmodell förvaltning

Det är i förvaltningskostnaden som detta alternativ har sina största svagheter. Kostnaden på 20-30 miljoner årligen som utredningen utgår ifrån i sina beräkningar är baserad på en ambitionshöjning för digitala bibliotekstjänster som efterfrågas hos de intervjuade bibliotekscheferna i länet och som också får anses motsvara normala användarbehov inom jämförbara digitala tjänster i omvärlden. Det rör sig alltså om en miniminivå för god kvalitet där man absolut kan tänka sig en ökande kostnad lika väl som stabil, men knappast minskande. Det sätt bibliotek kan uppnå kostnadseffektivitet på är genom att vara fler som delar på kostnaden, vilket talar för nationell samverkan snarare än länsamarbete. I ett exempel där Stockholms stad betalar nio gånger mer än Huddinge, som i sin tur betalar tre gånger mer än Danderyd blir det ändå betydligt högre kostnader för både Stockholm, Huddinge och Danderyd än vad kommunerna betalar i dagsläget, utan samverkan. En utökning av antalet kommuner över landet, både stora och små, förändrar den situationen. Ett länsövergripande, eller länsbegränsat, digitalt bibliotek, kommer antingen att behöva satsa mycket stora summor på förvaltningen eller minska ambitionsnivån vilket i sin tur förtar effekterna i form av användarnytta. Risken är också större för total dominans av den största kommunen i ett län som Stockholm än i ett nationellt perspektiv då fler stora kommuner ingår.

Anslutningsplan

Huvudmannen kan besluta om anslutningstakten i samråd med de ingående kommunerna. Vanligast vid tidigare länsatsningar är en gemensam lansering där alla ingår samtidigt, men det är möjligt att agera på andra sätt också, beroende på huvudmannens finansieringsmöjligheter och tidplan.

Användarnytta

Om länet har en stark finansiering och det finns ett stort beslutsmandat kan samma användarnytta som i det tidigare alternativet uppnås, plus ytterligare effekter genom utökade projekt som exempelvis gemensamt lånekort och låneregler. Förutsättningarna för ett sådant scenario har dock inte framkommit av utredningen, bilden är snarare den motsatta.

En av de länsövergripande samarbetsprojekt i landet som utredningen tittat på är Bibli.se, som mellan 2011 och sommaren 2014 var en gemensam webbplats för alla åtta kommuner i Uppsala län. Från 2014 har fyra kommuner i norra delen av länet fortsatt samarbeta om en ny gemensam webbplats (Biblinord.se), medan de övriga fyra nu har egna, separata webbplatser. Huvudskälet till det upplösta länsprojektet var att man inte lyckades enas om gemensamma låneregler, ett gemensamt bibliotekssystem och därmed en gemensam katalog. Efter mycket arbete blev det ändå fem olika verksamheter som mötte användaren av den gemensamma webbplatsen – fem verksamheter med egna bibliotekskort, egna låneregler och egna kataloger. Användare reserverade böcker i tron att de var tillgängliga eftersom de gick att söka fram på webbplatsen och blev frustrerade, liksom personalen som måste lägga tid på att förklara att det som såg gemensamt ut inte var gemensamt. Förklarande texter gjorde inte användarupplevelsen mer positiv. Det som nu sker inom Biblinord är utöver webbplatsen ett gemensamt bibliotekssystem, gemensamma regler och ett transportsystem för att flytta böckerna mellan biblioteken. Denna erfarenhet är väl värd att ta med sig för Stockholms län. Om man väljer ett alternativ där länet ska fungera samordnande och stärkande för det digitala biblioteket så krävs mer än en gemensam yta i form av en webbplats för att nå effekt hos användarna. Styrkan ligger snarare i att agera som en enda stor kommun och att tydligt kommunicera att det är länet, snarare än kommunen, som är avsändare. På så sätt ger man länets invånare ett större digitalt bibliotek än idag. Ett troligt antagande är att man med en sådan tjänst, om den blir välfungerande, även attraherar invånare i angränsande kommuner, exempelvis Knivsta eller Nyköping, som då istället behöver förstå att det finns länsgränser som hindrar dem från att fullt ut utnyttja tjänsten.

Slutsatser

Båda alternativen innebär för- och nackdelar. I ett kortsiktigt perspektiv skulle ett länsövergripande (och länsbegränsat) utvecklingsprojekt med god finansiering troligen upplevas som enklare att hantera än ett nationellt perspektiv med gradvis anslutning. I ett längre förvaltningsperspektiv är det svårt att se att Stockholms län skulle uppleva nytta med att avgränsa samarbetet från landets övriga kommuner och den finansiering som de medför.

Ett länsamarbete ger större förutsättningar för att hantera frågor som gemensamt lånekort och gemensamma låneregler, men ställer också i stort sett krav på att detta hanteras. Ett nationellt samarbete med gradvis anslutning öppnar snarare för gemensamma regler kring gränsöverskridande företeelser som e-bokslån eller en läsar-app för barn. Först på längre sikt kan regelverk för cirkulation av fysiska böcker hanteras.

Utredningens huvudrapport förordar nationell samverkan, främst på grund av kostnadseffektivitet men också utifrån antagandet att landets alla invånare vill utnyttja det gränsöverskridande som finns i digitala tjänster. En gemensam plattform hindrar inte en tydlig lokal profil i mötet med användarna och inte heller lokala satsningar utöver det som är en gemensam nationell grundnivå. Inget hindrar heller bibliotek inom Stockholms läns landsting att parallellt med utvecklingen av en gemensam teknisk plattform arbeta för gemensamt lånekort eller liknande samordning av rutiner, men i andra forum.

Utredningen ser att Stockholms läns landsting som aktör skulle kunna spela en stor och viktig roll för utvecklingen av det digitala biblioteket även i ett nationellt perspektiv. Om länet väljer att ta ställning för ett nationellt digitalt bibliotek enligt utredningens förslag (kapitel 2 i huvudrapporten, Bilaga 1) och stödjer ett utvecklingsprojekt med extra finansiering kommer detta att påskynda och driva utvecklingen framåt. Ett par intresserade kommuner inom länet skulle då kunna erbjudas att vara först ut och övriga skulle kunna erbjudas en gradvis, frivillig, anslutning till en förvaltningsorganisation. Fler intressenters agerande krävs för detta; exempelvis Malmö stad och/eller ytterligare en större kommun eller ett län, men Stockholms län har möjlighet att genom sin storlek vara en viktig aktör.

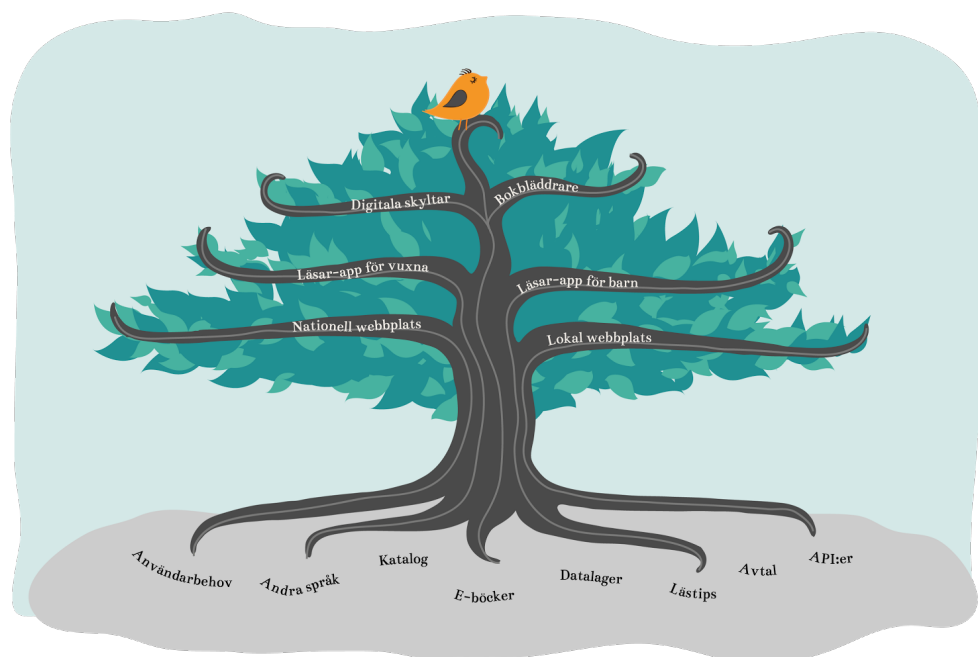

Bild: En illustration av vad en gemensam plattform kan vara - ett rotsystem som försörjer olika tjänster/grenar med näring.

3. Resultat av intervjuer

3.1 Inledning

Resultatet bygger främst på djupintervjuer med 11 bibliotekschefer i Stockholms län under 2014. De representerar biblioteken i Järfälla, Sollentuna, Huddinge, Botkyrka, Solna, Danderyd, Vaxholm, Sundbyberg, Norrtälje, Täby, Lidingö och Södertälje.

Antalet motsvarar ungefär hälften av länets kommuner och urvalet är gjort i samråd med Regionbibliotek Stockholm utifrån en önskad spridning av kommuner med olika storlek, olika webbplattformar och olika behov när det gäller en gemensam lösning.

Resultatet kan inte självklart anses gälla för samtliga kommuner inom länet eftersom alla inte har intervjuats, men ger troligtvis en tillräckligt korrekt övergripande bild för att kunna användas som fortsatt diskussionsunderlag. Viss faktainsamling är gjord för länet samtliga kommuner.

3.2 Nuläge

Alla intervjuade ser det som sannolikt att användandet av det digitala biblioteket kommer att fortsätta öka. Ändå har de flesta idag svårt att få loss tillräckligt med personalresurser för att bemanna sitt digitala bibliotek, vilket flera av de intervjuade cheferna upplever som problematiskt. Bland de utmaningar det digitala biblioteket står inför, nämner de intervjuade följande:

- Att kunna skapa en god användarupplevelse - ett bra digitalt bemötande
- Att kunna leverera kvalitet, inte bara en "minimnivå".
- Att kunna utföra förmedling och det läsfrämjande uppdraget digitalt.

Synen på regional eller nationell samverkan

Eftersom det finns länsövergripande lösningar i andra delar av Sverige finns en tanke bland cheferna att detta skulle kunna vara en lösning även för Stockholms del, men det finns även ett intresse för en nationell satsning.

Att samverka kring bakomliggande strukturer, teknikutveckling och tjänster tycker alla verkar vara en bra strategi, under förutsättning att man hittar fungerande former för en stor organisation. Mer tveksamt är om en nationell samverkan skall vara synlig för besökaren. Många tror att det kan upplevas som rörigt eller anonymt med en nationell portal.

Flera chefer påtalar att biblioteket till sin natur är en gränslös verksamhet. Det faller väl samman med att ha ett gränslöst förhållningssätt på webben, och öppnar möjlighet för samarbeten över regiongränser. Birgitta Vinnå i Järfälla formulerar det så här:

- Man kan komma in till oss och låna böcker från Malmö eller Köpenhamn. Det är en av bibliotekens stora styrkor.

BILD: De fysiska biblioteken är kopplade till fysiska platser. Men det digitala biblioteket är oberoende av plats och kan delas av många.

Webbplattformar i dagsläget

De flesta biblioteken i Stockholms län har köpt någon av webblösningarna Axiell Arena (från leverantören Axiell) eller CS Library (från Open Library Solutions, tidigare Teknikhuset). Vid frågetillfället under våren 2014 dominerade Axiell Arena med tolv bibliotek i länet. Fem bibliotek använde CS Library. Sex kommuner hade ingen egen fristående webbplats utan egna sidor inom kommunens webbstruktur. Dessa har länkar till katalogsökning i BOOK-IT PUB (en enklare produkt från Axiell) som öppnas i ett nytt fönster. Ett bibliotek har en egen fristående webbplats med länkning till sin katalog/BOOK-IT PUB.

Stockholms stadsbibliotek är det enda bibliotek i länet som byggt upp sin webbplats med hjälp av en egen utvecklingsavdelning i en öppen källkodslösning. I intervjuerna framkommer en viss frustration över leverantörerna och ett önskemål om att få bättre förståelse för de behov som biblioteket har. Samtidigt har Stockholms stadsbibliotek inte heller enbart positiva upplevelser av att själv hantera all utveckling - det är ofta både tidskrävande och snårigt på grund av alla de integrationer som krävs mot andra system. Skillnaden är förmodligen främst att det finns en tydligare koppling till verksamheten när ett folkbibliotek själv tar ansvar för utvecklingen.

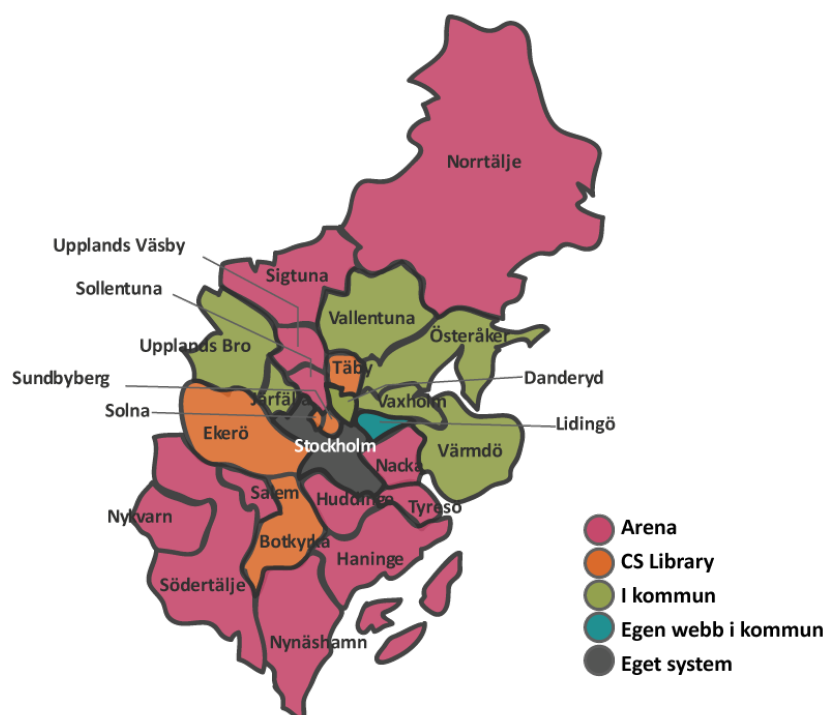

BILD: Webbsystem i Stockholms län, våren 2014

Bemanning och kompetenser

Generellt upplever flera bibliotek att arbetet med webben inte flyter smidigt. Man har svårt att skapa utrymme i sina organisationer för kontinuitet. Man kämpar för att få ihop arbetet, och har svårt att nå upp till de egna kvalitetskraven. De flesta bibliotek har en person med en mixad roll som ansvarig för webben – till exempel en bibliotekarie med sitt huvudansvar i det fysiska biblioteket och ansvar för webben som en mindre del. Ett bibliotek har definierat tjänsten på motsatt vis: med huvudansvar för webben som prioriterad del och bibliotekarie på återstående tid. Det förekommer att rollen "IT-bibliotekarie" innefattar ansvar både för bibliotekssystem och för webb. Ett par bibliotek har en tydligt definierad tjänst som "webbansvarig" eller "kommunikationsansvarig".

Hur mycket tid man avsätter för sitt digitala bibliotek varierar. Flera bibliotek har inte definierat tid som redaktörer eller webbansvariga ska lägga på arbetet med webbplatsen. På ett par håll är det uttalat att arbetet i det fysiska biblioteket är högst prioriterat. Därmed får webben den tid som finns över. Som mest lägger man en heltid på arbetet med webben och som minst två timmar i veckan. Kompetens liksom utbildningsbakgrund hos personalen som arbetar med webben varierar. Här finns bibliotekarier med intresse för webb och personer med teknisk eller journalistisk bakgrund.

Flera chefer tror att det är svårt att i längden kunna hårbärgera en webblösning som hänger med i tiden och lever upp till användarnas förväntningar. Det är särskilt tydligt för det lilla biblioteket. Här är incitamenten för att ingå i ett större samarbete som starkast. Annars finns risk för att man får medel för att bygga upp en webbplats som skapar förväntningar och sedan inte har kraft att uppdatera och underhålla den.

Leverantörskostnader

Generellt finns en ovana att betala för digitala besökare. De fysiska besökarna kostar mer och tillåts kosta mer idag. En av orsakerna till det kan vara att den fysiska besökaren syns mer än

den digitala besökaren om man inte anstränger sig ganska mycket för att skaffa sig information om de digitala användarnas mönster och behov genom statistik och målgruppsintervjuer.

De flesta bibliotek har betalat runt 200000 kronor i startavgift för sina webbsystem. Årskostnaderna för systemen varierar, beroende på vilket system man valt, kommunstorlek och vad som ingår i avgiften. De bibliotek som valt Axiell Arena har i allmänhet kostnader mellan 20000 och 60000 kronor per år medan de bibliotek som har CS Library har årsavgifter runt 100000 kronor.

Bibliotekssystemen, de underliggande verksamhetssystemen med information om bibliotekens bestånd, låntagare och transaktioner står genomgående för en mycket större del av bibliotekens totala systemkostnader än webbsystemen.

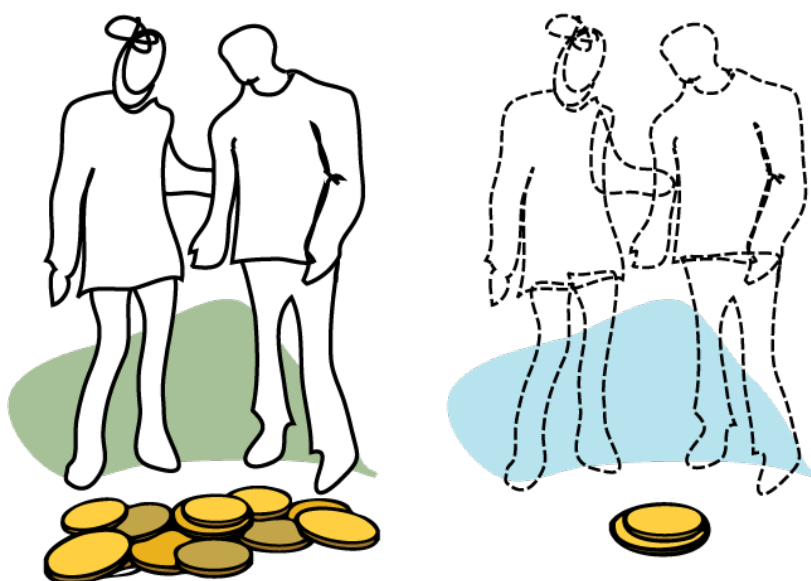

BILD: De fysiska besökarna prioriteras högre än de digitala i dagsläget, sett till kostnader

3.3 Önskad målbild

De intervjuade cheferna vill ha större möjlighet att

- erbjuda bättre kvalitet på sina digitala tjänster
- kunna rekrytera spetskompetenser
- styra över utveckling och beställningar till leverantörer
- arbeta utifrån aktuell kunskap om användarnas behov
- nå fler målgrupper, som barn och personer med andra modersmål än svenska
- erbjuda personalen kompetensutveckling och nätverksstöd

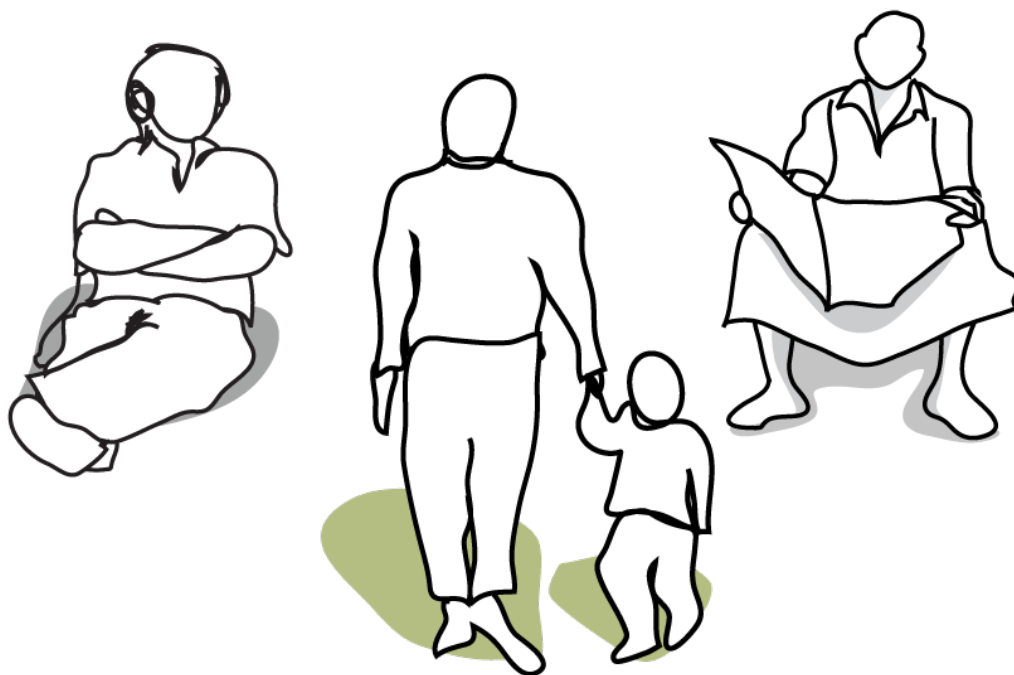

BILD: Bibliotekens prioriterade målgrupper är i allmänhet personer med funktionshinder, barn och deras förmedlare samt användare med andra modersmål än svenska.

Ökad kvalitet i tjänsterna

Många ser möjligheten att kunna erbjuda bättre kvalitet på sina digitala tjänster som det kanske tyngsta argumentet för samverkan, i kombination med bättre resursutnyttjande. Den ökade kvaliteten skulle kunna uppnås inom flera områden, i form av exempelvis bättre beställarkompetens, tekniskt mer välfungerande tjänster och ett bättre innehåll för användarna. Andra exempel är ökad tillgänglighet för funktionsnedsatta, bättre bemötande på andra språk än svenska och på sikt även en gemensam hantering av frågor som e-boksdistribution och systemupphandlingar.

En möjlighet många chefer nämner är att kunna rekrytera och dela spetskompetenser.

- Vi skulle kunna rekrytera de fem bästa inom respektive kompetensområde istället för 26 generalister i länet, resonerar Susanna Ohlström i Sollentuna.

De kompetenser som krävs för att uppnå önskad kvalitet i bibliotekens IT-lösningar skiljer sig delvis eller helt från de kompetenser som vanligtvis finns på plats i verksamheten, särskilt i de mindre biblioteken. Det är också i flera fall kompetenser som det råder brist på på arbetsmarknaden i allmänhet vilket gör att biblioteken måste konkurrera på relativt sett hårdare villkor. Det är därför väldigt svårt för de flesta bibliotek att erbjuda de villkor och arbetsuppgifter som krävs för att attrahera rätt personer. (Mer om de roller som krävs finns i huvudrapporten, kapitel 6.5, Bilaga 1) Om man löser problemet med spetskompetenser genom att enbart köpa in färdiga lösningar från leverantörer uppstår istället en strategisk kunskapsbrist inom organisationen inom det digitala området som inte heller är önskvärt.

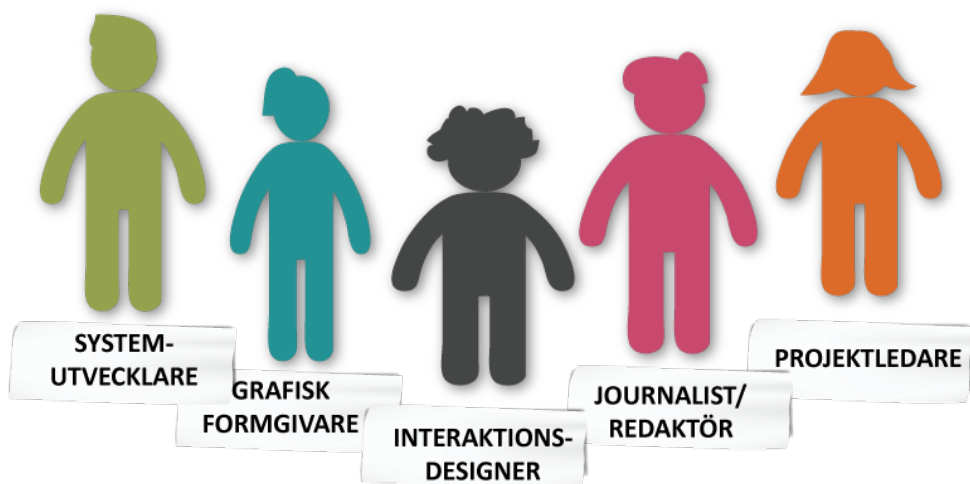

BILD: Möjlighet att rekrytera spetskompetens

Gemensamt för de intervjuade cheferna är ett bristande förtroende för dagens leverantörer av bibliotekssystem och en önskan att kunna påverka utveckling och riktning mer utan att vara så beroende av en kommersiell aktör. Man vill kunna driva ett utvecklingsarbete som bottnar i folkbibliotekets uppdrag. En folkbiblioteksaktör som samlar kunskap om användarbehov, har god beställarkompetens och som kan välja vilka delar som bäst köps in av underleverantörer eller vilka delar som görs som en del av kärnverksamheten kan därför vara ett bra alternativ till dagens situation. Flera chefer vill också kunna arbeta närmare användarna med målgruppsanpassat innehåll, kontinuerliga användarundersökningar och en utveckling av tjänster och gränssnitt som anpassas efter användarnas behov. Idag har få bibliotek möjlighet att göra det.

BILD: Att arbeta användarorienterat – en kontinuerlig process

Det finns en förväntan om att en gemensam plattform ska erbjuda kompetensutveckling och inspiration för de medarbetare som arbetar med webben idag på de lokala biblioteken – en naturlig önskan eftersom många webbredaktörer är ensamma i sin roll.

Ekonomisk målbild

De flesta chefer tycker att det är rimligt att det digitala biblioteket får kosta mer i framtiden än idag med tanke på hur användarmönstret ser ut. I dagsläget har flera bibliotek låga kostnader för sitt digitala bibliotek men cheferna upplever att de har dålig insyn i hur pengarna används och skulle hellre betala för en gemensamt ägd och styrd plattform. Flertalet av de intervjuade cheferna anser att kontinuitet och kvalitet är starkare incitament för samarbete än lägre kostnader genom samverkan, även om det kan finnas en förhoppning om att en större, nationellt samarbete kan minska kostnaderna på sikt. En solidarisk finansiering baserad på kommunens storlek tycker de chefer som tillfrågats är en logisk affärsmodell för en gemensam plattform. En svårighet som nämns är att hitta en modell som tar hänsyn till skillnaderna mellan att ansluta sig tidigt eller sent till en gemensam plattform. När det gäller avtal efterfrågas tydlighet kring roller och ansvar.

Att börja med barn är en god idé

Cheferna uttalar sig stödjande för utredningens förslag med att börja det gemensamma arbetet genom digitala bibliotekstjänster för barn. Det är den högst prioriterade målgruppen för folkbiblioteken samtidigt som det saknas anpassade tjänster för just den gruppen. Flera bibliotek har erfarenhet av att samfinansiera en redaktör inom den nyligen avslutade projektet *Hitta en bra bok* som resulterat i ett innehåll som kan användas i anpassade tjänster.

Bild: Exempel på föreslagen användning av material för barn från Hitta en bra bok

3.4 Möjliga risker med en gemensam plattform

De intervjuade cheferna ser att riskerna med en gemensam plattform främst är att förlora det lokala perspektivet, både när det gäller styrformer och användarnas uppfattning om det digitala biblioteket. Det finns en viss oro för att förlora sin identitet genom att uppgå i något större. Samtidigt finns en insikt om att det mycket i de digitala tjänsterna som inte är specifikt lokalt, vilket är en fördel i ett samverkansperspektiv. Flera tror att man kan ange en lokal tillhörighet med enkla medel i form av kommunala loggor och innehållsdelar som öppettider och evenemang. En effektiv samverkan frigör också resurser för utökat lokalt arbete.

I dagsläget ser de flesta kommunala bibliotekswebbplatser relativt likartade ut och är ofta skapade i en leverantörsplattform som är gemensam för många kunder. Det lokala innehållet utgörs av evenemang, öppettider och verksamhetsinformation, samt en logotyp och en grafisk profil som ibland är biblioteksunik, ibland gemensam med kommunen. En lokal mediekatalog och beståndsvisioning ingår också i den lokala profilen.

När det gäller styrning och inflytande ser cheferna en viss risk att förlora kontroll över utveckling och innehåll om man lämnar över till en gemensam organisation. Samtidigt har man i praktiken låg möjlighet att påverka utvecklingen redan i dagsläget, vilket gör att möjligheten att påverka i en gemensam organisation bör kunna öka om organisationen byggs upp med särskild hänsyn tagen till detta.

En utmaning som några ser är att skapa ekonomiskt utrymme för att ha parallella system under en övergångsperiod. Den initiala kostnaden kan behöva förankras och planeras in i en större helhetsbild. Någon lyfter också risken med att bibliotek börjar dra sig ur samarbetet efter en tid och pekar på betydelsen av tydliga avtal som skapar långsiktighet där det behövs.

3.5 Erfarenheter från länssamarbeten i landet

Det finns 13 kommun- och länsövergripande bibliotekssamarbeten kring digitala bibliotek i Sverige som utredningen har identifierat. Hur ett samarbete utvecklats hänger ofta ihop med hur man samarbetat över kommungränser tidigare i länet och hur täta relationerna är mellan samarbetsparterna. Storleken varierar både när det gäller geografiskt område, befolkningsmängd och antal kommuner som samarbetar. Som minst är det fyra kommuner som ingått ett samarbete och som mest 15 parter. De flesta samarbeten består av cirka 10 kommuner. I några fall är det alla kommuner i ett län som gått samman, i andra har man brutit ut en del av ett län eller ett landskap.

De flesta samarbeten består av flera delar som till exempel gemensam katalog, gemensamt lånekort, gemensamma låneregler och gemensam webbplats. Eftersom varje del kräver sin specifika process har man ofta drivit dem som separata projekt, ett i taget. En gemensam webbplats har i flera fall varit det sista steget man tagit.

Huvudmannaskap och organisationsformer i befintliga länssamarbeten

De flesta har ett läns- eller regionbibliotek som huvudman eller part att samlas under, till exempel Götabiblioteken, Bibliotek Värmland och Biblioteken i Norrbotten. I de fall där en kommun är betydligt större än de övriga kan den kommunen vara huvudman, till exempel Umeå för Mina bibliotek. Ibland är det en aning otydligt hur huvudmannaskapet ser ut. Man pratar om en icke formaliserad samlingsorganisation, där man träffas i olika arbetsgrupper för att ta beslut om det gemensamma.

De flesta har en struktur bestående av olika arbetsgrupper där representanter för de deltagande biblioteken ingår. Under utvecklingsperioden har man använt arbetsgrupperna som forum för diskussion och beslut. När sedan förvaltningen tagit vid har arbetsgrupperna fortsatt att utveckla, utvärdera och i viss mån genomföra. Det kan handla om mediegrupp, metadatagrupp, systemgrupp och webbgrupp samt en styrgrupp där chefer och eventuella nyckelpersoner ingår. Huvudmannen – ofta regionbiblioteket – samordnar arbetsgrupperna.

När det gäller formella avtal har man i vissa fall kunnat ta hjälp av en upphandlingsenhet hos sin huvudman (kommun eller landsting) för att hantera större upphandlingar. Det bygger på att en huvudman har fått fullmakt att företräda de ingående biblioteken. Avtalsprocesserna kan ta olika lång tid för olika kommuner. Ibland ska avtal hanteras i kulturnämnden och ibland har bibliotekschefen mandat att själv teckna avtal.

Bemanning och resurser

Få bibliotekssamarbeten har den gemensamma webbplatsen som sin kärna eller huvudsatsning. Många gånger har man skapat en webbplats efter bästa förmåga som sista ledet i en utvecklingskedja. Få samlingsprojekt har tillräckligt med resurser för att producera redaktionellt innehåll och för att arbeta användarorienterat. Det har gjorts initiala satsningar under ett utvecklingsprojekt, men därefter har resurserna i förvaltningsfasen krympt.

I många samarbeten ingår att alla bibliotek avsätter personaltimmar för att delta i gemensamma arbetsgrupper. När det gäller webben kan det till exempel handla om att publicera boktips enligt ett schema. Ansvaret för samordningen faller ofta mellan stolarna och små resurser gör att innehållet inte uppdateras enligt vad som var planerat i utvecklingsfasen. I ett par samarbeten har man anställt personal specifikt för den gemensamma webbplatsen, exempelvis inom Mina bibliotek som samfinansierar 2,8 tjänster. De är anställda av Umeå kommun, men finansieras av de ingående biblioteken.

Ekonomisk fördelning

I de flesta fall fördelar man löpande kostnader på ingående bibliotek enligt en specificerad och överenskommen modell. I flera fall har man fått ett startstöd för att dra igång olika samarbetsprojekt från externa finansiärer, men därefter har man en mindre budget för fortsatt förvaltning och drift. Många samarbeten har en överenskommen fördelningsnyckel när det gäller kostnader. Ofta bygger det på att man fördelar en del av kostnaden jämnt mellan alla deltagande parter och en annan del fördelas efter befolkningens mängd. Ett exempel är Bibblo i Norrbottens län där man beslutat att 20 % av kostnaderna delas lika mellan länets 14 kommunbibliotek och 80 % fördelas utifrån invånarantal i kommunerna.

Lärdomar av länssamarbeten

Ett av länssamarbetena, det i Uppsala län, har förändrats under året, och förändringen kan ge insikter som är värda att ta med sig för Stockholms län inför diskussioner om olika vägval. I Uppsala län startades 2011 den gemensamma webbplatsen Bibli.se för alla kommunbibliotek i Uppsala län. Åtta kommuner ingick; Enköping, Heby, Håbo, Knivsta, Tierp, Uppsala, Älvkarleby och Östhammar.

Som leverantör valdes Open Library Solutions med produkten CS Library och länets två bibliotekssystem, Mikromarc och BOOK-IT integrerades med webben. Biblioteken hade däremot inte ett gemensamt lånekort och inte gemensamma låneregler. Användarna kunde därför enbart låna och reservera böcker från det/de bibliotek där man hade lånekort.

Sommaren 2014 upplöstes samarbetet och kommunerna i Uppsala län delade på sig. Norra delen av länet (Heby, Tierp, Älvkarleby och Östhammar) har fortsatt samarbeta i en ny gemensam webbplats (Biblinord.se). De har ett gemensamt bibliotekssystem, gemensamma regler och ett transportsystem för att flytta böckerna mellan biblioteken. De övriga fyra kommunerna (Enköping, Håbo, Knivsta och Uppsala) har nu egna webbplatser.

Det som fick samarbetet på fall var svårigheten med att leverera en bra användarupplevelse, enligt Kia Gumbel, bibliotekschef i Uppsala. Hon anser idag att man måste ha ett gemensamt bibliotekssystem i grunden, för att ett webbsamarbete ska fungera bra för användaren.

Till en början hade de åtta kommunerna i samarbetet, åtta olika bibliotekskataloger. OLS lovade en smidig lösning för användarna, vilket inte fungerade. Det blev till slut fem bibliotekskataloger som visades upp i den gemensamma webbplatsen, och fem olika verksamheter med egna bibliotekskort och egna regler. För användarna blev det knepigt. Om en Uppsalabo via webben hittade en bok som fanns på Älvkarlebys bibliotek förutsatte låntagaren att det gick att få boken levererad till Uppsala och det ledde till krångliga situationer för bibliotekspersonalen att förklara de olika lånereglerna trots en till synes gemensam tjänst.

Det fanns också vissa svårigheter med att få det praktiska arbetet att flyta smidigt i längden. Personerna i respektive arbetsgrupp hade olika mycket tid avsatt för samarbetet. Ambitionen var att alla skulle ha en definierad tjänstegrad för samarbetet. Men det var svårt att få till, vilket ledde till att det till slut bara var ett par personer som arbetade praktiskt och drev arbetet vidare.

Till slut upplevde Bibli-kommunerna att de måste göra ett vägval, att antingen gå ihop i en gemensam katalog med gemensamt lånekort eller att dela upp sig, eftersom det var tydligt att

webbplatsen inte fungerade tillfredsställande för användarna. Enligt Kia Gumbel fanns inte politiskt stöd för att gå ihop i en gemensam katalog, och beslutet blev därför att dela upp sig.

En annan lärdom av länssamarbeten är att det ofta inte riktigt lönar sig för det största biblioteket inom gruppen som får betala mest och satsa mest resurser utan att totalsumman ändå blir tillräckligt stor för att kunna göra någon omfattande utveckling. Detta faktum framgår av de flesta länssamarbeten som utredningen tittat på. Ett näraliggande exempel inom Stockholms län är "Södertörnssamarbetet", som är ett samarbete mellan Nykvarn, Salem, Nynäshamn och Södertälje. Man har katalog, e-boksavtal och vissa andra delar gemensamt utan att samarbetet syns externt via en gemensam webbplats. Södertäljes vinster av detta samarbete är betydligt mindre än övriga kommuners även om man är positiv till att ingå i det.

3.5 Aktuellt läge för ett nationellt digitalt bibliotek

Sedan utredningens huvudrapport (Bilaga 1) levererades i juni 2014 har ett par steg närmare ett nationellt bibliotek tagits av Stockholms och Malmö stadsbibliotek. De båda stadsbiblioteken har en liknande organisation med varsin enhet kallad Digitala biblioteket. Cheferna för Digitala biblioteket och bibliotekscheferna har samlats kring en avsiktsförklaring om att under 2014-2015 ta första steget mot ett nationellt digitalt bibliotek genom att inleda en samfinansierad utveckling av en barntjänst. Ett inledande arbete med att ta fram en vision, kommunikationsplan och utvecklingsplan har pågått under hösten och inleddes med ett scenprogram och monter närvaro vid Digitala torget på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg där många andra bibliotek visade intresse för planerna.

Stockholms stadsbibliotek fick under hösten, baserat på utredningens förslag, ett planeringsbidrag från Vinnova inom utlysningen FRÖN som syftar till att stimulera innovation inom offentlig sektor. Planeringsperioden pågår till slutet av februari 2015 då det finns möjlighet att söka etapp 2, bidrag för en utvecklingsperiod. Inom ramen för planeringsprojektet har flera kommuner och länssamarbeten i landet som visat intresse för att ingå i ett nationellt digitalt bibliotek kontaktats.

I december 2014 har Kulturrådet beviljat ett två-årigt projektbidrag för utvecklingen av en barntjänst och utformningen av en nationell barnredaktion. Stockholms stadsbibliotek har samtidigt fördelat extra medel inom sin budget för 2015 för att prioritera utvecklingen av en barntjänst.

4. Redovisning av projektarbetet

Nedan redovisas de huvudsakliga aktiviteter med fokus på länet som genomförts inom projektet och i tidigare relaterade insatser.

Under 2013 genomfördes flera aktiviteter inom projektet *Hitta en bra bok* som gett värdefull information till utredningen, bland annat kartläggning av resurser, webbplattformer och bemanning av alla länets bibliotek. Kartläggningen har kompletterats och uppdaterats under 2014.

Intervjuer med 12 bibliotekschefer i Stockholms län genomförts under våren och hösten 2014 (Biblioteken i Järfälla, Sollentuna, Huddinge, Botkyrka, Solna, Danderyd, Vaxholm, Sundbyberg, Norrtälje, Täby, Lidingö och Södertälje). Intervjuerna genomfördes i två olika faser (en på våren och en andra på hösten) där intervjuerna under hösten rörde bibliotek som under projektets gång anmält intresse för att delta som piloter i kommande steg av arbetet med en gemensam plattform, t.ex. utvecklingsprojekt.

Projektet har genomfört en kartläggning av andra länsamarbeten i landet med fokus på samarbetsformer och tjänster/system att samarbeta kring. Länsamarbetet i Uppsala län var en viktig part inför och i inledningen av hela projektet med nationell inriktning och projektet har tagit del av erfarenheter från deras arbete även i länsdelen.

Projektet har vid flera tillfällen under året deltagit på möten med Stockholms regionbiblioteks nätverk för bibliotekschefer och redovisat pågående projektarbete och resultat från projektets huvudrapport som färdigställdes i juni 2014.

Projektet har under 2014 lämnat statusrapporter till Stockholms läns kulturdirektörers nätverk (FSKS), och kommer att redovisa projektresultatet på en träff för FSKS i mars 2015.

4.1 Kontakt

För frågor och vidare kontakt kring rapporten, projektet och vidare arbete:

Oskar Laurin, projektledare: oskar.laurin@stockholm.se
Maria Ekendahl, utredare: maria.ekendahl@stockholm.se